

Építészet és látásmód

építészeti szemléletről építészek és laikusok látásmódjának különbségei tükrében

Bevezetés

A kortárs építészeti szemlélet, ill. ennek kialakulása, oktathatósága kevés irodalommal rendelkező, nem könnyen megfogható fogalmak. Akár az építészetet, akár az oktatókat, oktatás rendszerét, a diákokat tekintjük, azt tapasztaljuk, hogy minden tényező folyamatos átalakuláson megy keresztül – konkrét állítások csupán pillanatnyi tendenciákra fogalmazhatók meg. Jelen dolgozat a tematikus kutatás első félévének összefoglalása az építészeti szemléletről, elsősorban a kialakult építészeti látásmód és laikusok látásmódja közti különbségek tükrében, az első félév során feldolgozott források alapján, a második félévre tervezett esettanulmányok, további kutatás elméleti háttéréként.

Az építészeti szemlélet kialakulása az egyetem falai között kezdődik, bár az alább idézett cikk és az eddig megkérdézett építészek szerint is mindenképp túlmutat az egyetemi oktatás keretein.

„Architecture is a subject that takes decades to master. Just look at the field's consensus masters - it is not uncommon for an architect to work through his or her fifties before receiving widespread acclaim. So it should come as no surprise that architecture schools simply don't have the time to teach students all there is to know about architecture. School is the place where future architects are given a foundation of skills, knowledge and design sensibility that they can carry with them into their careers...”¹

Az oktatás feladata tulajdonképpen a későbbi „beérés” megalapozása, a diákok képességeinek fejlesztésén keresztül olyan alap-eszközkiészlettel való felruházása, melyeket folyamatosan fejlesztve lesznek birtokosai annak az átfogó szemléletnek, amivel később képesek betölteni az építész közösségi szerepét a társadalomban. Az építész szerepével kapcsolatban az eltérő vélemények közül témavezetőm, Golda János véleményét tekintem kiindulópontnak:

„ki mit gondol az építészet közösségi szerepéről, hatásáról, üzenetéről. Egyszerű szolgáltatásnak, gazdasági vállalkozásnak tekinti, vagy társadalmi innovációnak, kulturális terméknek, szociális indíttatású tevékenységnek, a hagyomány folytatásának, stb. (...) maga az építés szakrális jellegű, mert térbeli rendbe szervezi a dolgokat és ezzel kiemeli a káoszról (...) A tervezés bonyolult folyamatában az építész médium, vagyis közvetítő. (...) A jól-rosszul megfogalmazott vágyakat és igényeket térbe és formába kell önteni, elmagyarázni a megbízónak és végigkísérni az építési folyamatot, ha hagyják. (...) Mindig kell mondani valamit a részletekről, de fejben soha nem vesztet el az egész.”²

A szakterületek által lefedett széles spektruma és az építés mindennapokban való jelenléte ellenére az építészet, mint tudomány, nemzetközi viszonylatban is hosszú idő óta küzd elismertségének hiányával.

„Architects aren't compensated fairly because the general public doesn't value (or know) what we do.”³

Clearly we have not yet managed to convince the public that design *is* truly an expertise, and that being a designer means looking at the world through an entirely different lens.”⁴

---

1 – Patrick Lynch. "What Should Architecture Schools Teach Us? ArchDaily Readers Respond" 15 Dec 2015. ArchDaily. Accessed 29 Dec 2015. <<http://www.archdaily.com/778846/what-should-architecture-schools-teach-us-archdaily-readers-respond/>>

2 - <http://epiteszforum.hu/rez-es-egesz-reszeg-esz-beszelgetes-golda-janos-ybl-dijas-epitesszel>

3 - Kevin J Singh. "21 Rules for a Successful Life in Architecture" 18 Sep 2014. ArchDaily. Accessed 29 Dec 2015. <<http://www.archdaily.com/549436/21-rules-for-a-successful-life-in-architecture/>>

4 - Rory Stott. "Architectural Expertise vs The Public Vote: ArchDaily Readers Respond" 20 Aug 2015. ArchDaily. Accessed 29 Dec 2015. <http://www.archdaily.com/772221/archdaily-readers-respond-architectural-expertise-vs-the-public-vote/>

Meglátásom szerint a fentiek oka részben, hogy sok esetben az építészek sincsenek tudatában annak a - laikusokétól különböző - építészeti látásmódnak, aminek birtokában vannak, a látásmód különbségeiből következő kommunikációs nehézségeknek, ill. nem, vagy nehezen elérhető ezen szemléletnek olyan kézzelfogható megfogalmazása, amit a szakma a laikusok felé egységesen kommunikálhatna. A következőkben ezen probléma orvoslásában is részt kívánok vállalni, a probléma felvetésével, ill. építészeti szemléletre reflektáló *Environment and Behaviour – Adults Adolescents and Architects: Differences in perceptions of the Urban Environment* (Paul J. J. Pennartz and Marja G. Elsinga) c. cikk⁵ elemzésével, valamint egyéb forrásokkal (pl. Somogyi Krisztina: Másképpen közelítve. Képpalkotás a kortárs építészetéről c. cikke) fellelhető összefüggéseinek vizsgálatával, következtetésekkel.

Az *Environment and Behaviour – Adults Adolescents and Architects: Differences in perceptions of the Urban Environment* (Paul J. J. Pennartz and Marja G. Elsinga) c. cikk bemutatása, elemzése

A kutatás elméleti hátterének felállítása során az érzékelés mechanizmusai kerülnek előtérbe, mivel környezetünk érzékelésének és megértésének módja ugyanolyan fontos, mint maga a környezet. Hasonló témával foglalkozik Losonczi Anna DLA-értekezésében:

„Környezetünkben fény, hang rezgéshullámok és egyéb ingerek halmaza érzékelszerveikhez. (Érzékelés folyamata.) Ezt az információáradatot bizonyos szempontok szerint szűrünk kell, és értelmes egységekké kell alakítanunk. Ez a feldolgozó folyamat az agyunkban történik, ahol a környezetből érkező információ értelmezésére speciális módszerek fejlődtek ki. (Észlelés folyamata.) A pszichológiai szakirodalom nyomán a Figyelem szűrőjének nevezem azt a mechanizmust, mely minden pillanatban dönt arról, hogy a környezetben jelen lévő információhalmazból melyek jussanak el hozzánk, és azok milyen mértékben tudatosuljanak. Ez a szűrési folyamat a folyamatosan változó szituáció szerint alakul, agyunk minden pillanatban újragondolja, mi az az információ, ami éppen szükséges ahhoz, hogy aktuális célunkat elérjük.”⁶

A bemutatott vizsgálat tulajdonképpen a fent említett „szűrők”-re irányul, egyben megkísérli annak dokumentálását is, hogy a vizsgált csoportok jellemzően milyen jelentéseket társítanak egyes terekhez, közelítve ezzel a szemlélet fogalmához. Amennyiben minden ember saját nézőpontja szerint értelmezi, ruházza fel jelentésekkel környezetét, felmerül a kérdés, létezik-e egyáltalán olyan módszer, amivel ebben a (Somogyi Krisztina szerint) „kaleidoszkóp-szerű”⁷ összképben eredményekhez juthatunk?

„Ahány ember, ahány ház, ahány pillanat, annyi találkozás képzelhető el. Adódik a kérdés: lehet-e tipizálni ebből bármit is? Amíg az építészeti publikáció képi világáról adható jellemző kép, addig a valós élményről ez nem előállítható. Mintha kaleidoszkópon keresztül próbálnánk meg valamit meglátni: a kép töredékes, torz, színes, montázszerű, esetleges és állandóan változó.”⁷

A tanulmány elméleti hátterének felállításánál a szerzők figyelembe veszik, hogy minden környezet, az abban lévő tárgyak, ott zajló események jelentéseket hordoznak, elsősorban a Gibson^{5a} által bevezetett „affordancia” fogalmán keresztül, szem előtt tartva Neisser kritikáját^{5b}, ami szerint az affordancia függ a befogadótól is. Ugyanakkor Neisser az érzékelés, különösen a környezet jelentésének értelmezése során a befogadott információ kultúra által meghatározott, ezáltal csoportokra jellemző sémák alapján történő szűréséről is beszél. Berger és Luckman tanulmánya^{5c} szerint a környezet értelmezéséhez használt sémák a szocializáció, jellemzően nevelés és oktatás során alakulnak ki, így meghatározzák azt is, hogyan látjuk a világot.

5- Paul J. J. Pennartz and Marja G. Elsinga: *Adults Adolescents and Architects: Differences in perceptions of the Urban Environment - Environment and Behaviour*, 1990 (<http://eab.sagepub.com/cgi/content/abstract/22/5/675>)

5a – J. J. Gibson: *The senses considered as perceptual systems*. Boston: Houghton Mifflin, 1966

5b – U. Neisser: *Cognition and reality: Principles and implications of cognitive psychology*. San Fransisco: Freeman, 1976

5c – P. L. Berger & T. Luckmann: *The social construction of reality: A treatise int he Sociology of Knowledge – London: Penguin, 1973*

5d – P. Bordieu: *Outline of a theory of practice – Cambridge: Cambridge University Press, 1977*

6 – Losonczi Anna: *Konstellációk – Építészet és észlelépszichológia - DLA értekezés, 2014*

7 – Somogyi Krisztina: *Másképpen közelítve. Képpalkotás a kortárs építészetéről. – Rábeszélőtér (L'Harmattan kiadó, 2015)*

Ezek a látásmódok azonban Bordieu^{5d} szerint csoportokra jellemzőek, aki az egyéni látásmódokat különböző csoportokra jellemző érzékelési sémák variánsainak tekinti. Ezen következtetések alapján választották ki a szerzők a címben is említett három vizsgált csoportot: fiatalokat (serdülőket) és felnőtteket – életkor alapú csoportosításként, ill. felnőtteket és építészeket – előképzettség szerinti különbségek vizsgálatára.

A következő fejezetben korábbi kutatások módszertanainak elemzésén keresztül rajzolódik ki a vizsgálat konkrét módszere. Építészeti szemlélet fogalmához érzésem szerint szorosabban maguk az értékelési szempontok kapcsolódnak, ezért az ismertetés során elsősorban ezeket emelem ki. A kutatások első csoportjánál a résztvevőknek korlátozottak a lehetőségei a vélemény-formálásra a bemutatott környezetekről. Bernaldez és társai^{5e} pl. gyerekeket preferenciáit vizsgálták tájképekkel vonatkozásában sötétség/világosság, változatosság, keménység kategóriákkal. Schroeder^{5f} képsorozatokon keresztül városi környezetekkel kapcsolatban vizsgált preferenciákat a vegetáció sűrűsége és mesterséges elemek jelenléte tekintetében. Nasar kutatásában^{5g} hasonló módszerekkel a gépjárművek jelenlétének és belvárosi környezetek megítélésének összefüggéseit vizsgálta. Kaplan^{5h} koherencia és titokzatosság szempontjai alapján, később Herzoggal közösen⁵ⁱ barátságosság és komplexitás szempontjai szerint végzett kutatásokat. Leff és Deutsch^{5j} tanulmányukban a „grid method” módszer segítségével az előzőekkel ellentétben arra kérték a résztvevőket, hogy maguk határozzák meg a kategóriákat, amik alapján csoportosítaniuk kellett különböző környezeteket, ill. lehetőségük volt azt is megemlíteni, melyik elemet miért helyezték az adott csoportba. Sanoff^{5k} hasonló módszerrel képek csoportosítására kért fiatalokat, akiknek meg is kellett nevezniük a létrehozott csoportokat. A vizsgálat során forma, részletek és méret domináns kritériumoknak bizonyultak. A tanulmány ezután kitér Groat^{5l} „multiple sorting task” módszerével készített posztmodern építészettel kapcsolatos kutatására, ahol a résztvevőknek hasonló képek csoportosításával, kategorizálásával kellett véleményt alkotniuk a látottakról. Végül említi Harrison & Howard^{5m} kutatását, akik konkrét „open ended questions” –nak nevezett kérdésekkel vizsgálták különböző környezetek megítélését (pl. Meg tudja mondani, mi teszi az ön szomszédságát gyerekek számára ideálissá?).

A módszertanok után a vizsgálatok résztvevői alapján kerül elemzésre néhány korábbi kutatás. Építészeti szemlélet szempontjából említésre méltó pl. az a vizsgálat, aminek során két különböző egyetem építészhallgatói egy építészeti képzésre felvett és egy nem-építészhallgatói csoport környezet-érzékelését vizsgálták. A vizsgálat összegzése azt mutatta ki, hogy a nem-építészhallgatók előtt álló hallgatók számára inkább a kényelem, kellemesség vidámság, az építészeti képzés előtt álló hallgatók számára sokkal inkább esztétikai szempontok válnak dominánssá. Az építészeti képzés véleményének egységessége ill., hogy az építészeti képzés előtt álló és nem építészeti képzésben résztvevő hallgatók közt szintén kevés különbség mutatkozott, ami számomra azt igazolja, hogy a szóban forgó építészeti szemlélet nagyrészt tanult tudás eredménye.

5d – Paul J. J. Pennartz and Marja G. Elsinga: *Adults Adolescents and Architects: Differences in preceptions of the Urban Environment - Environment and Behaviour*, 1990 (<http://eab.sagepub.com/cgi/content/abstract/22/5/675>)

5e – F. G. Bernaldez, D. Gallardo, R. P. Abello: *Childrens’ landscape preferences: Form rejection to attraction – Journal of Environmental Psychology*, 2, 1987

5f – H. W. Schroeder: *Dimensions of variation in urban park preference: A psycho-physical analysis - Journal of Environmental Psychology*, 2, 1987

5g – J. L. Nasar: *Environmental correlates of evaluative appraisals of business district scenes. – Landscape and Urban Planning*, 1987

5h – R. Kaplan: *Predictors of environmental preference: Designers and „clients” – EDRA*, 1973

5i – T. R. Herzog, S. Kaplan, R. Kaplan: *The prediction of preference for familiar urban places – Environment and Behavior*, 3, 1976

5j – H. S. Leff & P. S. Deutsch: *Constructing the physical environment: Differences between environmental professionals and lay persons. – EDRA*, 1973

5k – H. Sanoff: *Youth’s perception and categorizations of residential cues. – EDRA*, 1973

5l – L. Groat: *Meaning in post-modern architecture: an examination using the multiple sorting task – Journal of Environmental Psychology*, 2, 1982

5m – J. D. Harrison & W. A. Howard: *The role of meaning in the urban image – Environment and Behavior*, 4, 1972

A következőkben említett, Kaplan⁵ⁿ által végzett tanulmány építészek, tájépítészek és főiskolai hallgatók környezeti preferenciái mellett koherenciához és titokzatossághoz való viszonyukra is irányul. Ahogy várható, az eredmények kimutatják, hogy az építészek elsősorban az épületek, tájépítészek a táj és épületek, nem építészeti képzésben résztvevők pedig elsősorban a természeti tájakat preferálják. Érdekes ugyanakkor, hogy a koherenciára és titokzatosságra vonatkozó eredmények függetlennek tűntek a résztvevők előképzettségétől. Az építészek számára valamivel fontosabbak voltak az összefüggések, míg a nem építész-képzésben résztvevők számára a titokzatosság kapott nagyobb hangsúlyt.

Ezek után a tanulmány újra Groat kutatását^{5l} említi, aki építészek és könyvelők véleményét hasonlította össze posztmodern és modern épületek tekintetében. Az eredmények azt mutatták ki, hogy a két csoport teljesen más kritériumok alapján vizsgálja az épületeket. Az építészek többféle kifejezést, kritériumot használtak, és elsősorban forma alapján csoportosítottak, míg a könyvelők számára inkább az épület típusa volt fontos.

Végül Silbereisen és Noack kutatása^{5o} következik, mely azt mutatta ki, hogy a környezet fizikai aspektusainak jelentősége az életkorral is változik. Következtetések szerint a környezetre vonatkozó preferenciáknak fiatal korban főleg szocializációs háttere van: a fiatalok azokat a tereket kedvelik, amik alkalmasak csoportokkal, ill. a másik nemmel történő találkozásra. Homel és Burns gyerekek fejlődésével kapcsolatos kutatása^{5p} szerint a gyerekek a számára barátságos emberek, parkok, csendes utcák, játszótársak, kertek és nyitott terek fontosak, ami egybevág az előbbieken említett felvetéssel, mely szerint a gyerekek számára a fizikai tényezők mellett a hasonló korúakkal való találkozás lehetősége bír döntő jelentőséggel. Ugyanakkor Bernaldez kutatása^{5e} azt mutatta ki, hogy a 11 és 16 éves gyerekek másképp viszonyulnak sötétség, keménység, bizonytalanság, kockázat fogalmihoz.

Az előzmények alapos vizsgálata után Arnhem (Hollandia) városában végezték el a cikkben szereplő kutatást. Az épületeket, városi tereket, melyekről a képek a vizsgálathoz készültek, a lakosság megkérdezése alapján választották ki. A válaszadóknak különösen kellemes, kellemetlen, szép ill. csúnya helyeket kellett megnevezniük, jellemzően a belvárosban vagy saját közvetlen környezetükben. A legtöbbször említett épületekről, helyszínekről 4 x 24 kép került bemutatásra, különböző hangsúlyok szerint csoportosítva:

A: belvárosi képek, többségében bevásárló és pihenési funkciókkal (kellemes / kellemetlen)

B: kizárólag lakóövezetekben készült képek (kellemes / kellemetlen)

C: belvárosi szituációk, sok műemlék épülettel (szép / csúnya)

D: az előző csoportban szereplő szituációk, növényekkel, vízfelületekkel (szép / csúnya)

A fiatalok, felnőttek és építészek vizsgált csoportjainak tagjai sorrendbe állították a képeket, majd a 6 első és 6 utolsó képről interjúk során indoklást is adtak. Az eredmények értékelésére a kutatók analitikus módszert választottak (a cikk részletezi az értékelés során felmerült további dilemmákat, ezek azonban építészeti szemlélet szempontjából nem tűntek relevánsnak). Első lépésként többször előforduló kifejezéseket kerestek a szövegekben, a hasonlóak összevonásával „címkéket” hoztak létre. Második lépésként a (vizsgálathoz még

---

5- Paul J. J. Pennartz and Marja G. Elsinga: *Adults Adolescents and Architects: Differences in preceptions of the Urban Environment - Environment and Behaviour*, 1990 (<http://eab.sagepub.com/cgi/content/abstract/22/5/675>)

5e – F. G. Bernaldez, D. Gallardo, R. P. Abello: *Childrens' landscape preferences: Form rejection to attraction – Journal of Environmental Psychology*, 2, 1987

5l – L. Groat: *Meaning in post-modern architecture: an examination using the multiple sorting task – Journal of Environmental Psychology*, 2, 1982

5n – R. Kaplan & J. F. Talbot: *Ethnicity and preference for natural settings: A review of recent findings – Landscape and Urban Planning*, 1988

5o – R. Silbereisen & P. Noack: *Adolescence and environment. In D. Canter, M. Kramen, & D. Stea (Eds.), Environmental policy, assesment and communication – Avebury, England: Aldershot, 1977*

5p – R. Homel & A. Burns: *Is this a good place to grow u pin? Neighbourhood quality and children's evaluations – Landscape and Urban Planning*, 1987

túlságosan heterogén) címkékből 3 „szempont-csoportot” hoztak létre tartalmuk alapján. Ezek közül aláhúzással jelöltem azokat, melyek meglátásom szerint építész-képzésből eredő szempontok.

A: különböző fizikai elemek jelenlétére vagy hiányára vonatkozó megjegyzések, a térre, annak minőségére való hivatkozások nélkül

- A1 – természeti elemek
- A2 – mesterséges elemek
- A3 – színek és fény
- A4 – „józanág” színek és fények vonatkozásában
- A5 – élénkség, forgalmasság (business)
- A6 – csendesség

B: a tér minőségére (vizualításra) vonatkozó megjegyzések, referenciák említése nélkül

- B1 – méret és lépték
- B2 – vizuális nyitottság
- B3 – téri összefüggések
- B4 – vizuális változatosság
- B5 – téri meghatározottság
- B6 – világosság, tisztaság, érthetőség
- B7 – transzparencia és fény
- B8 – észrevehetőség, feltűnőség
- B9 – környezethez való viszony
- B10 – városi jellegzetesség

C: pszichológiai és szociális helyzetekre, eseményekre, érzelmekre, hangulatokra (jelentésre) vonatkozó megjegyzések, melyeket a kép valamely eleme hívott elő.

- C1 – nem szorít az idő
- C2 – szabadság hatékonyság viszonylatában
- C3 – szabadság autoritás viszonylatában
- C4 – szabadság közlekedés viszonylatában
- C5 – a környezet figyelembe vétele
- C6 – fejlődés, modernitás
- C7 – kollektív múlt
- C8 – gondosság, alaposág, szaktudás
- C9 – aktivitás
- C10 – spontaneitás, tervezetlen karakter
- C11 – lehetőség szabadidő-töltésre
- C12 – kommunikáció, találkozási lehetőség másokkal
- C13 – látogatók gondolkodásmódja
- C14 – funkcionalitás és kényelem
- C15 – ismerősség
- C16 – kényelem időjárási viszonyok tekintetében

Emellett egy „szótár” is készült, ami az eredeti interjúk szövegeiből vett kifejezésekkel magyarázza a különböző pozitívként vagy negatívként értelmezett címkéket.

A csoportosított szempontok közül a leggyakrabban előfordulók:

Összesítésben

A1 – természeti elemek
C11 – lehetőség szabadidő-töltésre
B4 – vizuális változatosság
C8 – gondosság, alaposság, szaktudás
A3 – színek és fény
A5 – élénkség, forgalmasság (business)
C9 – aktivitás
B9 – környezethez való viszony

Építészek

B1 – méret és lépték
B4 – vizuális változatosság
C8 – gondosság, alaposság, szaktudás
A1 – természeti elemek
C11 – lehetőség szabadidő-töltésre
C9 – aktivitás
B9 – környezethez való viszony
B3 – téri összefüggések

Fiatalok

A1 – természeti elemek
A3 – színek és fény
A5 – élénkség, forgalmasság (business)
C11 – lehetőség szabadidő-töltésre
B4 – vizuális változatosság
C8 – gondosság, alaposság, szaktudás
B9 – környezethez való viszony
C12 – kommunikáció, találkozási lehetőség másokkal.

Felnőttek

A1 – természeti elemek
C11 – lehetőség szabadidő-töltésre
B4 – vizuális változatosság
C8 – gondosság, alaposság, szaktudás
C9 – aktivitás
A3 – színek és fény
A5 – élénkség, forgalmasság (business)
C1 – nem szorít az idő

A szerzők röviden elemzik a sorrendek eredményeit, melyek egyrészt megerősítik az előkészítés során tárgyalt korábbi kutatások eredményeit, de új összefüggések, következtetések is levonhatók belőlük.

Szembevetendő, hogy a természeti elemek (A1) felnőtteknél és fiataloknál első helyen, míg az építészeknél csak 4. helyen szerepelnek. Ezt a hátrább sorolódást korábbi kutatásában Kaplan^{5h} is kimutatta.

A fiatalok 3 fizikai (A) csoportba tartozó szempontot említenek leggyakrabban. A fiatalok három leggyakrabban említett szempontja Silbereisen és Noack konklúzióját^{5o} erősíti meg – miszerint a fizikai környezet érzékelése a kor előrehaladtával tompul (ahogy egyre több érzékelést befolyásoló, tanult „szűrő” alakítja szemléletünket).

A tény, hogy a „kommunikáció, találkozási lehetőségek” szempont csak a fiataloknál jelent meg a 8 leggyakrabban használt szempont között megerősíti azt a korábbi következtetést, hogy környezet-érzékelésüket befolyásolja, hogy mennyire találják alkalmasnak a tereket találkozásokra, mivel ez a szempont ebben a korban kiemelten fontos számukra.

Az építészek számára két térre vonatkozó szempont volt a legfontosabb, amiket a laikusok csoportja egyáltalán nem említ, ami szintén Kaplan korábbi kutatásának eredményét támasztja alá: a koherencia a tervezők számára tűnik fontosnak.

5- Paul J. J. Pennartz and Marja G. Elsinga: *Adults Adolescents and Architects: Differences in perceptions of the Urban Environment - Environment and Behaviour*, 1990 (<http://eab.sagepub.com/cj/content/abstract/22/5/675>)

5h – R. Kaplan: *Predictors of environmental preference: Designers and „clients”* – EDRA, 1973

5o – R. Silbereisen & P. Noack: *Adolescence and environment*. In D. Canter, M. Kramen, & D. Stea (Eds.), *Environmental policy, assesment and communication* – Avebury, England: Aldershot, 1977

Az alábbi táblázat azt mutatja, hány százalékban említették az interjúalanyok az adott „érvet”.

<i>Szempont</i>	<i>Felnőttek</i>	<i>Fiatalok</i>	<i>Építészek</i>
A1 – természeti elemek (-)	8.8	16.4	5.0
A3 – színek és fény (+)	6.7	13.8	6.4
A3 – színek és fény (-)	7.8	23.0	3.6
A5 – élénkség, forgalmasság (+)	10.4	16.4	5.7
A5 – élénkség, forgalmasság (-)	4.7	12.5	5.7
B1 – méret és lépték (+)	1.6	0.0	22.1
B1 – méret és lépték (-)	3.6	2.0	12.9
B3 – téri összefüggések (+)	4.7	3.9	13.6
B4 – vizuális változatosság (+)	14.0	18.4	25.0
B5 – téri meghatározottság (+)	6.7	2.0	16.4
B9 – környezethez való viszony (+)	3.1	3.3	9.3
C2 – szabadság hatékonyság viszonylatában (-)	4.7	0.7	13.6
C4 – szabadság közlekedés viszonylatában (-)	4.1	5.3	10.7
C8 – gondosság, alaposág, szaktudás (+)	7.8	2.0	13.6
C9 – aktivitás (+)	11.9	4.6	15.0

A szerzők a fenti táblázat tükrében említésre érdemesnek tartják, hogy a fiatalok főleg fizikai (A) érveket, míg az építészek téri (B) ill. szociális, pszichológiai (C) szempontokat tartottak fontosnak (a fenti eredmények szemlélet szempontjából különösen érdekessé válhatnak, mert azokat a szempontokat kerültek kiemelésre, melyeket a csoportok a leginkább különböző gyakorisággal említettek). Az eredményeket a Kruskal-Wallis teszt segítségével tovább finomították (a dolgozat terjedelmére való tekintettel csak az eredményekre térek ki).

A pontosítás megerősítette, hogy az „A” szempontok a fiatalok számára a legfontosabbak, a „B” ill. „C” szempontokat az építészek említették a legtöbbször. A „B” típusú szempontok esetében a fiatalok és felnőttek közt alig, míg a „C” érvek tekintetében a felnőttek javára mutatkozott jelentős különbség.

A bemutatott képek leírása során megmutatkozott az is, hogy az építészek csoportja többféle kifejezéssel élt, mint a másik két csoport, ugyanakkor a felnőttek és fiatalok közül utóbbiak mutattak jobb eredményt.

Konklúziók tekintetében a szerzők újra említik a korábbi kutatásokat, melyeket a fenti eredmények igazolnak:

A fiatalok és idősebbek környezet-érzékelésével kapcsolatban (pl. a fényre és színekre a kiskorú gyerekek a legérzékenyebbek, a fiatalok még közelebb vannak ehhez a korhoz; kedvelik az összegyűlésre, találkozásokra alkalmas tereket).

Az építészek több, választékosabb kifejezéssel írják le környezetüket, megerősítve Groat⁵¹ korábbi kutatását.

A felnőttek használták a legkevesebb térre vonatkozó (B) szempontot, de a különbség a fiatalokhoz képest nem jelentős.

A szociális, pszichológiai jellegű (C) szempontokat hasonló gyakorisággal említi mindhárom csoport, bár összességében a felnőtt csoport számára tűnnek a legfontosabbnak.

Összefoglalás

A kutatás egyik legfontosabb értéke az építészeti szemlélet vizsgálata szempontjából, hogy a használt kifejezések csoportosítása által kategóriákat hoz létre, melyek által a látásmód különbségei mérhetővé válnak. Az eredmények lehetőséget adnak arra is, hogy fiatalok – felnőttek és építészek látásmódjának különbségei tükrében alap-téziseket fogalmazzunk meg az építészeti szemlélettel kapcsolatban. Építészek és laikusok

5- Paul J. J. Pennartz and Marja G. Elsinga: *Adults Adolescents and Architects: Differences in preceptions of the Urban Environment - Environment and Behaviour*, 1990 (<http://eab.sagepub.com/cgi/content/abstract/22/5/675>)

51 – L. Groat: *Meaning in post-modern architecture: an examination using the multiple sorting task – Journal of Environmental Psychology*, 2, 1982

7 – Somogyi Krisztina: *Másképpen közelítve. Képalpogatás a kortárs építésze-tről. – Rábeszélőtér (L'Harmattan kiadó, 2015)*

látásmódjának összehasonlítása tekintetében fontosnak tartom megemlíteni Somogyi Krisztina korábban idézett „Másképpen közelítve. Képkalkotás a kortárs építészeiről.” c. cikkében ⁷ kifejtett álláspontját is, ami szerint a két csoport látásmódjában még intenzívebb különbség mutatkozik, ha az épülettel való találkozás nem képeken keresztül, hanem valós térben történik. Ebben az esetben a kép készítője által alkalmazott szűrők sem árnyalják az adott pillanatban létrejövő élményt, ami sokkal több zavaró tényező által is terhelt.

„Az élet sűrűjében vagyunk tehát, beszorulva házak közé, körülvéve zajjal, információval. Sietünk. Talán vásárolunk. Mondjuk kedd van, február. És esik az eső. Vajon milyennek látszik egy kortárs épület így, az ismeretlenség ködéből előbukkanva? Előbukkan egyáltalán? Nem feltétlen.”⁷

Az elemzett cikk tehát egyfajta idealizált állapotot vizsgál, amikor mindenki az épített környezetére figyel, ugyanakkor a cikkben leírtak is mutatják, hogy a valóságban ezt szakmájából adódóan az építész, érzékenysége miatt inkább a fiatalok csoportja teszi. A (városi) környezet érzékelése tekintetében a három vizsgált csoport között feltárt különbségek a fentiek tükrében valószínűleg még intenzívebbek.

Következtetések

Az építészeti látásmódról - előzőekben elemzett kutatás által meghatározott - legfontosabb elemei alapján meglátásom szerint további következtetések is levonhatók. Ezek bizonyos pontokon kapcsolhatók az építész-képzések általános struktúrájának különböző elemeihez.

Méret és lépték – téri összefüggések

Az építészeket képzésük elejétől arra tanítják, hogy téri kompozícióként értelmezzék kezdetben egyszerű geometriai elemek, később épületek, terek egymáshoz való elhelyezkedését, viszonyát. Méret, lépték, funkció, téri összefüggések, koherencia fogalmi egyértelműen az építészeti képzés során telnek meg tartalommal – az építészek által használt kifejezéseknek gyűjteményével is találkozhatunk (pl.: a "150 Weird Words That Only Architects Use" c. cikkben ⁸) Laikusok nem is igen használják, értik ezeket a szavakat – ez elég markánsan ki is rajzolódik az eredményekből. Építészek és laikusok kommunikációját segítheti ennek tudatosítása, figyelembe vétele, ill. olyan térkompozíciós alapelvek felsőoktatást megelőző oktatásokba való integrálására vonatkozó törekvések, mint pl. Cseh András „Pre-architektúra” ⁹ c. munkája.

Vizuális változatosság – színek és fény

A vizuális környezet, vizuális diverzitásra való érzékenység az építészeknél van jelen leginkább, a fiataloknak valamivel fontosabb, mint a felnőtteknek – számomra ez a vizuális képzéssel függ össze, ami az építészeti képzésnek része, az általánosnak sajnos csak nagyon kevésbé, a vizualitásra érzékenyek egy része pedig építészeti vagy egyéb vizualitáshoz kapcsolódó pályát választ.

Színek és fény kapcsán a kutatásban az építészeknél pozitívmódként inkább a színek és fény „józan” használata mutatkozott pozitívmódként, a sokféle színt – ellentétben a laikusok mindkét csoportjával – negatívmódként élék meg. Óvodák tervezésénél szerepet játszik, hogy kisebb korban színek és fény különösen nagy jelentőséggel bírnak, más területen abszolút dominánsak a vizuális képzés szempontjai. A kevés, tudatosan alkalmazott szín a megteremtési kívánt téri rendet hivatottak őrizni, a kompozíció részének tekintve a térben tervezetlenül elhelyezett tárgyakat, színes ruhában megjelenő (nem az épülethez öltözött) embereket is.

Gondosság, alaposág, szaktudás

A hatékonyság, gondoskodás, szaktudás, felelősség már úgy tűnik elsősorban a felnőtté válás során válnak fontossá. Épített környezet tekintetében ezekre is érzékenyebbek az építészek, de a felnőttekkel ezeken a pontokon könnyebben működhet a kommunikáció.

Természet

Az építészek úgy tűnik, mintha automatikusan elsősorban az épített elemeket figyelnék környezetükből, a „zavaró” természeti és egyéb elemeket az agy akkor is szűri, ha nem szakmai látogatás kapcsán szemlélik

---

7 – Somogyi Krisztina: *Másképpen közelítve. Képkalkotás a kortárs építészeiről.* – Rábeszélőtér (L'Harmattan kiadó, 2015)

8 - Rory Stott. "150 Weird Words That Only Architects Use" 19 Oct 2015. ArchDaily. Accessed 3 Jan 2016. <http://www.archdaily.com/775615/150-weird-words-that-only-architects-use/>

9 – Cseh András: *Pre Architektúra: Tudatosított találkozás az épített környezettel* – DLA értekezés, 2015

környezetüket – egyszerűen erre terelődik a figyelmük. A természeti elemek inkább az épített kompozíció részeként válnak újból fontossá.

Mivel az épített környezet folyamatosan körülvesz, az építészet talán egyike azon szakmáknak, melyektől a legnehezebb elszakadni a hétköznapi életben. Talán épp emiatt lehet érdemes építészek számára keresni a – mindkét laikus csoporttal ellentétben csak 4. helyre sorolt – természeti környezetet, mint az egyetlen szakmától valamelyest független helyet, ami alkalmat ad a feltöltődésre. Ehhez kapcsolom Cságoly Ferenc meglátását, ami szerint az épített környezet véges számú eleme csak rengeteg tanulás, munka árán illeszthető össze harmonikusan, míg a természet végtelen számú eleme mind harmóniában van egymással.

Lehetőség szabadidő-töltésre

A pihenésre vonatkozó affordanciák a kutatás eredménye alapján a felnőtt korra fontosabbá válnak, ill. talán nincs fontosabb szempont, ami megelőzze ezeket – ahogy a fiatalok és az építészek csoportjánál.

Élénkség, forgalmasság, aktivitás

A forgalom kezelése szintén a szakma elsajátításának része, érzékenységük miatt a fiataloknak ez fontosabb, mint a felnőtteknek. Az építészeti képzésnek része az érzékenység fejlesztése, ami egyfelől tekinthető annak megőrzésére irányuló törekvésnek, ami gyermekkorban minden emberben természeténél fogva megvan, másrészt tanult tudás által történő tovább-fejlesztésnek is, szociális, ökológiai, társadalmi folyamatok megismerése által.

Környezethez való viszony

A környezettel való kapcsolat fogalmát a kutatás alapján mindenki tudja értelmezni, azonban egy következő szinten az építészeti képzés során válik igazán fontossá. Ahogy Golda János a bevezetőben idézett interjúban, más építészek (pl. Fejérdy Péter, Czigány Tamás) is megfogalmazták saját szemléletükkel kapcsolatos véleményükben, hogy az építészet sok egyéb mellett legfőképpen általános tudást is jelent az Egészről, ami alatt érthetünk épületet, városi környezetet, de a világot és annak működését is. Talán ezért írja Le Corbusier is egyik legismertebb művében: „*Építészeti élményünk akkor keletkezik, ha az alkotás a világegyetem hangját szólaltatja meg bennünk.*”¹⁰

Források:

- 1 – Patrick Lynch. "What Should Architecture Schools Teach Us? ArchDaily Readers Respond" 15 Dec 2015. *ArchDaily*. Accessed 29 Dec 2015. <<http://www.archdaily.com/778846/what-should-architecture-schools-teach-us-archdaily-readers-respond/>>
- 2 - <http://epiteszforum.hu/resz-es-egesz-reszeg-esz-beszegeltes-golda-janos-ybl-dijas-epitesszel>
- 3 - Kevin J Singh. "21 Rules for a Successful Life in Architecture" 18 Sep 2014. *ArchDaily*. Accessed 29 Dec 2015. <<http://www.archdaily.com/549436/21-rules-for-a-successful-life-in-architecture/>>
- 4 - Rory Stott. "Architectural Expertise vs The Public Vote: ArchDaily Readers Respond" 20 Aug 2015. *ArchDaily*. Accessed 29 Dec 2015. <http://www.archdaily.com/772221/archdaily-readers-respond-architectural-expertise-vs-the-public-vote/>
- 5 - Paul J. J. Pennartz and Marja G. Elsinga: *Adults Adolescents and Architects: Differences in preceptions of the Urban Enviornment - Enviornment and Behaviour*, 1990 (<http://eab.sagepub.com/cqi/content/abstract/22/5/675>)

cikken belüli hivatkozások:

- 5a – J. J. Gibson: *The senses considered as perceptual systems*. Boston: Houghton Mifflin, 1966
- 5b – U. Neisser: *Cognition and reality: Principles and implications of cognitive psychology*. San Fransisco: Freeman, 1976
- 5c – P. L. Berger & T. Luckmann: *The social construction of reality: A treatise int he Sociology of Knowledge* – London: Penguin, 1973
- 5d – P. Bordieu: *Outline of a theory of practice* – Cambridge: Cambridge University Press, 1977
- 5e – F. G. Bernaldez, D. Gallardo, R. P. Abello: *Childrens’s landscape preferences: Form rejection to attraction* – *Journal of Environmental Psychology*, 2, 1987
- 5f – H. W. Schroeder: *Dimensions of variation in urban park preference: A psycho-physical analisis* – *Journal of Environmental Psychology*, 2, 1987
- 5g – J. L. Nasar: *Environmental correlates of evaluative appraisals of business district scenes*. – *Landscape and Urban Planning*, 1987
- 5h – R. Kaplan: *Predictors of environmental preference: Designers and „clients”* – EDRA, 1973
- 5i – T. R. Herzog, S. Kaplan, R. Kaplan: *The prediction of preference for familiar urban places* – *Environment and Behavior*, 3, 1976
- 5j – H. S. Leff & P. S. Deutsch: *Constructing the physical environment: Differences between environmental professionals and lay persons*. – EDRA, 1973
- 5k – H. Sanoff: *Youth’s perception and categorizations of residential cues*. – EDRA, 1973
- 5l – L. Groat: *Meaning in post-modern architecture: an examination using the multiple sorting task* – *Journal of Environmental Psychology*, 2, 1982
- 5m – J. D. Harrison & W. A. Howard: *The role of meaning int he urban image* – *Environment and Behavior*, 4, 1972
- 5n – R. Kaplan & J. F. Talbot: *Ethnicity and preference for natural settings: A review of recent findings* – *Landscape and Urban Planning*, 1988

5o – R. Silbereisen & P. Noack: *Adolescence and environment*. In D. Canter, M. Kramen, & D. Stea (Eds.), *Environmental policy, assesment and communication – Avebury, England: Aldershot, 1977*

5p – R. Homel & A. Burns: *Is this a good place to grow u pin? Neighbourhood quality and children's evaluations – Landscape and Urban Planning, 1987*

6 – Losonczy Anna: *Konstellációk – Építészet és észlelépszichológia - DLA értekezés, 2014*

7 – Somogyi Krisztina: *Másképpen közelítve. Képkalkotás a kortárs építészetről. – Rábeszélőtér (L'Harmattan kiadó, 2015)*

8 - Rory Stott. "150 Weird Words That Only Architects Use" 19 Oct 2015. ArchDaily. Accessed 3 Jan 2016. <<http://www.archdaily.com/775615/150-weird-words-that-only-architects-use/>>

9 – Cseh András: *Pre Architektura: Tudatosított találkozás az épített környezettel – DLA értekezés, 2015*

10 - Le Corbusier: *Egy új építészet felé. 1923*